

بررسی ارتباط اضطراب دانش آموزان دختر با نوع کنترل والدینی

رقیه کریمی^۱ دکتر ترانه تقوی لاریجانی^۲ عباس مهران^۳ فرشته قلاجایی^۴
^۱ مربی پرستاری^۲ استادیار^۳ کارشناس ارشد آمار^۴ کارشناس ارشد پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران

حیات مجله دانشکده پرستاری و مامایی تهران دوره ۱۱ شماره ۴-۳ پاییز و زمستان ۱۳۸۴ صص ۸۸-۸۳

چکیده

زمینه و هدف: پرستاران برای انجام وظیفه و ارایه مراقبت از کودک (سالم-بیمار) به وجود ارتباطی قوی، دلخواه و متقابل بین والدین و کودک نیاز دارند. زمینه‌ی این ارتباط باید در بافت تربیتی خانواده (نوع کنترل والدینی) شناسایی شود تا بتوان در جهت تداوم بخش‌هایی از ارتباط خانوادگی که به وظایف پرستاران مربوط می‌گردد تلاش نمود. در عین حال باید تدابیری اتخاذ شود که با روحیه کودک سازگار بوده و به کاهش اضطراب کودک کمک کند.

روش بررسی: مطالعه حاضر از نوع توصیف همبستگی است که به منظور تعیین ارتباط الگوهای رفتاری والدین با اضطراب فرزندان آنها (۳۷۰ دانش‌آموز ۱۳ تا ۱۵ سال) در ده مدرسه راهنمایی دخترانه دولتی منطقه ۶ شهر تهران انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌های طراحی شده برای دانش‌آموزان و والدین بود. پرسشنامه‌ها شامل موارد ذیل بود: مشخصات فردی، علایم فیزیولوژیک اضطراب، آزمون اضطراب اشنپیل‌برگر برای والدین و آزمون اضطراب رینولدز و ریچموند برای دانش‌آموزان. میزان اضطراب در این گروه‌ها نیز با استفاده از آزمون‌های آماری مجذور کای و دقیق فیشر در نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد میزان اضطراب دانش‌آموزان ۳۳٪ بود. علاوه بر آن بیشترین میزان اضطراب ۹۲٪ در نوجوانانی وجود داشت که رفتار والدین خود را استبدادی ارزیابی کرده بودند و کمترین میزان آن ۷/۶٪ در نوجوانانی بود که والدین دموکرات منش داشتند. این یافته‌ها نشان داد ارتباط معناداری بین اضطراب و نوع کنترل والدین وجود دارد ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری: نوع کنترل والدین نقش مهمی در اضطراب فرزندان ایفا می‌کند. لذا پرستاران می‌توانند با آموزش انواع کنترل والدینی به پدران و مادران، در کاهش اضطراب نوجوانان مؤثر باشند.

^۱ نویسنده مسؤل
مقاله: دانشکده
پرستاری و مامایی
دانشگاه علوم پزشکی
تهران

e-mail:
roghiehkarimi@yahoo.
com

واژه‌های کلیدی: نوع کنترل والدین، اضطراب، دانش‌آموزان، نوجوانان، پرستار

- تاریخ دریافت مقاله: بهمن ماه ۱۳۸۳ - تاریخ پذیرش مقاله: شهریور ماه ۱۳۸۴

مقدمه

اضطراب ناشی از تنش جزء جدایی‌ناپذیر تجربه و طبیعت بشر محسوب می‌شود. در تمام طول تاریخ مردم با تغییرات بسیار زیادی در زمینه‌ی اجتماعی، اقتصادی و تکنولوژی مواجه بوده‌اند که موجب بروز یک سری واکنش‌ها در برابر تنش گردیده است. (۱) اضطراب، احساس

ناراحتی مبهم توأم با دلهره است که در پاسخ به تحریکات داخلی و خارجی ایجاد شده و می‌تواند به علایم شناختی، عاطفی، فیزیکی و رفتاری منجر شود. (۲) اضطراب از شایع‌ترین اختلالات روان‌پزشکی به شمار می‌رود طوری که در ایالات متحده آمریکا سالانه بیش از ۲۳ میلیون نفر به آن مبتلا می‌شوند و از هر چهار

نفر یک نفر با اضطراب درگیر است. (۳) زنان به میزان دو برابر بیشتر از مردان اختلالات اضطرابی را تجربه می‌کنند. (۴)

در سبب‌شناسی اضطراب به علت‌های مختلف از دیدگاه نظریه‌های روان‌شناختی، زیست‌شناختی، رفتارشناختی، ژنتیک و مبانی اجتماعی فرهنگی اشاره شده است. (۵) از آنجایی که والدین در برخورد با فرزندانشان به روش‌های متفاوت عمل می‌کنند نوع رفتار با فرزند می‌تواند از مسایل فرهنگی، طبقه اجتماعی و منابع اقتصادی آنان تأثیر پذیرد. (۶) نظریه‌های تکاملی اضطراب بیان‌کننده آن است که پذیرش کودکان توسط والدین، نوع کنترل و رفتارهای آنها با بروز علایم اضطراب در کودکان ارتباط دارد. (۷) گرچه رفتارهای زیادی در نوع کنترل والدین وجود دارد اما در بیشتر آنها از سه الگوی دیکتاتوری، عدم مداخله و دموکراسی استفاده می‌شود. (۸)

نتایج مطالعات و بررسی مقالات تحقیقی نشان می‌دهد انواع اختلالات روانی از جمله اضطراب رو به افزایش است و روش‌های کنترل والدینی نیز در بروز آن نقش دارند. از طرفی نتایج مطالعه و تحقیق درباره نوع کنترل والدین نشان می‌دهد که بایستی در پی یافتن شیوه‌های دیگری بود تا از این طریق به کنترل و کاهش اضطراب در کودکان کمک گردد. از آنجایی که پرستاران برای ارائه خدمات آموزشی و مراقبتی از کودک (سالم - بیمار) نیازمند به وجود ارتباط قوی، دلخواه و متقابل بین خود، کودک و والدین او هستند، ضروری است وجود این ارتباط را در بافت تربیتی خانواده (نوع کنترل والدینی) شناسایی نمایند.

آشنایی با روحیه کودکان و نوجوانان و آگاه کردن والدین آنها از نیازهای تکاملی فرزندانشان در کاهش اضطراب ناشی از کنترل والدینی و پیشگیری از شیوع بیماری‌های روحی و روانی نقش مهمی ایفا می‌کند. این پژوهش به ارتباط اضطراب دانش‌آموزان با نوع کنترل والدین آنها می‌پردازد.

روش بررسی

این مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است که با هدف بررسی ارتباط اضطراب دانش‌آموزان با نوع کنترل والدینی در مدارس راهنمایی دخترانه دولتی منطقه ۶ شهر تهران در سال ۱۳۸۳ به اجرا در آمد. واحدهای مورد پژوهش شامل ۳۷۰ نفر از دانش‌آموزان پایه سوم مدارس راهنمایی دولتی دخترانه منطقه ۶ شهر تهران بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دو مرحله برگزیده شدند. ابتدا اسامی کلیه مدارس تهیه و از بین آنها ده مدرسه به طور تصادفی انتخاب شد و سپس از هر مدرسه دو کلاس از پایه سوم (به دلیل داشتن مشخصات واحدهای مورد پژوهش) به طور تصادفی انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. دانش‌آموزان تحت سرپرستی والدین اصلی خود و فاقد سابقه‌ی بیماری جسمی و روانی شناخته شده بودند. در ضمن والدین این دانش‌آموزان نیز می‌بایستی هیچ‌گونه بیماری جسمی و روحی و روانی نداشته و دارای اضطراب بیمارگونه نباشند. آنان با استفاده از آزمون اضطراب Spielberg (۹) مورد غربالگری قرار گرفتند تا در صورت داشتن مشکل از مطالعه حذف شوند. ابزار گردآوری

عدم مداخله ۲۳/۵ درصد نوع استبدادی و ۶۷/۳ درصد از آنها نوع کنترل دموکراتیک داشتند. بررسی نوع کنترل مادران نشان داد ۴/۳ درصد نوع کنترل عدم مداخله، ۱۹/۵ درصد نوع کنترل استبدادی و ۷۶/۲ درصد نوع کنترل دموکراتیک داشتند (جدول شماره ۲) به عبارتی نوع کنترل دموکراتیک در هر دو گروه بیش از سایر روش‌ها بود.

جدول شماره ۱ - توزیع فراوانی وضعیت اضطراب دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی سال ۱۳۸۳

وجود اضطراب بر اساس امتیاز	تعداد	درصد
دارد (۲۰-۳۷)	۱۲۲	۳۳
ندارد (۰-۲۰)	۲۴۸	۶۷
جمع	۳۷۰	۱۰۰

جدول شماره ۲ - توزیع فراوانی نوع کنترل والدینی دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی سال ۱۳۸۳

نوع کنترل	والدین		مادر	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
عدم مداخله	۳۴	۹/۲	۱۶	۴/۳
استبدادی	۸۷	۲۳/۵	۷۲	۱۹/۵
دموکراتیک	۲۴۹	۶۷/۳	۲۸۲	۷۶/۲
جمع	۳۷۰	۱۰۰	۳۷۰	۱۰۰

یافته‌های پژوهش در مورد ارتباط وضعیت اضطراب دانش‌آموزان بر حسب نوع کنترل والدینی مادر نشان داد که ۹۳/۸ درصد از مادرانی که نوع کنترل عدم مداخله، ۸۴/۷ درصد که نوع کنترل استبدادی و ۱۶/۳ درصد که نوع کنترل دموکراتیک داشتند دارای فرزندان مضطرب بودند به عبارتی کم‌ترین میزان اضطراب مربوط به دخترانی است که مادران آنها کنترل دموکراتیک بر فرزندان‌شان داشتند (جدول شماره ۳) آزمون

داده‌ها در این مطالعه شامل دو پرسشنامه جداگانه مربوط به والدین و دانش‌آموزان بود. پرسشنامه اول شامل مشخصات فردی والدین (۹ سؤال)، آزمون Brinder (۱۰) جهت تشخیص نوع کنترل والدینی (۲۰ سؤال) و آزمون اضطراب آشکار و نهان اشپیلبرگر (۴۰ سؤال) بود. (۹) پرسشنامه دوم شامل مشخصات فردی دانش‌آموزان (۴ سؤال)، فرم ثبت علائم فیزیولوژیک اضطراب دانش‌آموزان (۹ سؤال) و آزمون تجدیدنظر شده اضطراب Reynolds & Richmond (۳۷ سؤال) بود. (۱۱) جهت روایی آزمون تشخیص نوع کنترل والدینی از روش اعتبار محتوی و برای تعیین پایایی آن از روش آزمون مجدد ($T=0/75$) استفاده شد. ابزار سنجش اضطراب والدین و دانش‌آموزان نیز استاندارد شده و برخوردار از سطح روایی و پایایی بالا است. برای تعیین روایی علائم فیزیولوژیک از ابزار کنترل ثابت و یکسان و جهت پایایی فرم ثبت علائم حیاتی از پایایی هم عرض استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با به‌کارگیری آزمون‌های مجذور کای و دقیق فیشر از طریق نرم‌افزار آماری SPSS انجام شد.

یافته‌ها

در این مطالعه اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۶۳/۲ درصد) در گروه سنی ۱۴ سال قرار داشتند که ۳۳ درصد از آنان دارای اضطراب و ۶۷ درصد فاقد اضطراب بودند (جدول شماره ۱).

یافته‌های پژوهش در مورد نوع کنترل پدران نشان داد ۹/۲ درصد از آنها نوع کنترل

آماري مجذور کای نشان داد ارتباط معناداری بین وضعیت اضطراب دانش‌آموزان و نوع کنترل مادران آنها وجود دارد ($p < 0/001$). همچنین یافته‌ها در مورد ارتباط وضعیت اضطراب دانش‌آموزان با نوع کنترل والدینی پدران نشان داد ۹۲ درصد از پدرانی که نوع کنترل استبدادی، ۶۷/۶ درصد که نوع کنترل عدم مداخله و ۷/۶ درصد که نوع کنترل

دموکراتیک داشتند دارای فرزندانی مضطرب بودند به عبارتی در نوع کنترل پدران هم کمترین اضطراب مربوط به آنهاست که از نوع کنترل دموکراتیک بهره می‌برند (جدول شماره ۴). آزمون آماری مجذور کای نشان داد ارتباط معناداری بین وضعیت اضطراب دانش‌آموزان و نوع کنترل پدران آنها وجود دارد ($p < 0/001$).

جدول شماره ۳ - توزیع فراوانی وضعیت اضطراب دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی بر حسب نوع کنترل والدینی مادر سال ۱۳۸۳

نتیجه آزمون	جمع		دموکراتیک		استبدادی		عدم مداخله		نوع کنترل والدینی مادر فراوانی وجود اضطراب دانش‌آموزان
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
$\chi^2 = 149/40$ $df = 2$	۶۷	۲۴۸	۸۳/۷	۲۳۶	۱۵/۳	۱۱	۶/۲	۱	ندارد
$p < 0/001$	۲۳	۱۲۲	۱۶/۳	۴۶	۸۴/۷	۶۱	۹۳/۸	۱۵	دارد
معنادار است	۱۰۰	۳۷۰	۱۰۰	۲۸۲	۱۰۰	۷۲	۱۰۰	۱۶	جمع

جدول شماره ۴ - توزیع فراوانی وضعیت اضطراب دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی بر حسب نوع کنترل والدینی پدر سال ۱۳۸۳

نتیجه آزمون	جمع		دموکراتیک		استبدادی		عدم مداخله		نوع کنترل والدینی پدر فراوانی وجود اضطراب دانش‌آموزان
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
$\chi^2 = 227/79$ $df = 2$	۶۷	۲۴۸	۹۲/۴	۲۳۰	۸	۷	۳۲/۴	۱۱	ندارد
$p < 0/001$	۲۳	۱۲۲	۷/۶	۱۹	۹۲	۸۰	۶۷/۶	۲۳	دارد
معنادار است	۱۰۰	۳۷۰	۱۰۰	۲۴۹	۱۰۰	۸۷	۱۰۰	۳۴	جمع

با شیوه‌ی دموکراتیک به نسبت دو شیوه‌ی دیگر همخوانی دارد. (۱۲) همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که بین نوع کنترل والدینی مادران و وضعیت اضطراب دانش‌آموزان ارتباط معناداری وجود دارد. نتایج تحقیقات Hudson و Rapee نیز مؤید آن است در روش‌هایی که مادران دخالت بیشتری در

بحث

یافته‌ها نشان می‌دهد بیشترین نوع کنترل والدینی مادران واحدهای مورد پژوهش (۷۶/۲ درصد) و بیشترین نوع کنترل والدینی پدران واحدهای مورد پژوهش (۶۷/۳ درصد) از نوع دموکراتیک بوده است که با نتایج تحقیق ایزدپور مبنی بر ترجیح والدین به فرزندپروری

کاهش اضطراب ناشی از رفتارهای کنترلی والدینی ایفا نمایند. با توجه به نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود موضوعات ذیل در قالب تحقیقات آتی مورد بررسی بیشتر قرار گیرد:

ارتباط اضطراب والدین با اضطراب فرزندان، نوع کنترل والدین از دیدگاه دانش‌آموزان، و نیز با توجه به عدم قابلیت تعمیم نتایج این پژوهش برای کل کشور، انجام پژوهش‌های بعدی با فرهنگ‌های مختلف در استان‌های متفاوت.

تشکر و قدردانی

مراتب سپاس خود را از مسئولین محترم وزارت آموزش و پرورش و اولیاء مدارس، که انجام این پژوهش را در مدارس تسهیل نمودند، هم‌چنین از والدین و دانش‌آموزان مشارکت‌کننده و مسئولین محترم دانشکده پرستاری مامایی، اعلام می‌نمایم.

وظایف کودکان می‌نمایند و آنها را کمتر تشویق می‌کنند میزان اضطراب در فرزندان آنان بیشتر است. (۱۱)

با توجه به معنادار شدن وضعیت اضطراب دانش‌آموزان با نوع کنترل والدینی پدرانشان نیز نتایج تحقیق Jerm و همکارانش تأیید می‌گردد که چون پدران درگیری بیشتری با دختران دارند، میزان درگیری آنها در بروز اضطراب مؤثر است. (۱۲)

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان ادعا کرد که نوع کنترل والدینی با میزان اضطراب فرزندان ارتباط داشته و در ایجاد آن مؤثر است. پرستاران با توجه به اهمیت سلامت جامعه جوان و خطرات و عواقب بروز اضطراب می‌توانند با آگاه کردن والدین و برقراری ارتباط مناسب با نوجوانان نقش مهمی را در پیشگیری به موقع و

References

- Oton A. Psychiatric nursing: biological and behavioral concepts. Philadelphia: Saunders Co; 1995. P. 192.
- Boyd M. Psychiatric nursing contemporary practice. Philadelphia: Lippincott Co; 2002. P. 454.
- Verna B, Carson B. Mental health nursing. Philadelphia: Saunders Co; 2000.
- Dikestin T. Gender differences in mood and anxiety disorders from bench to bedside. American Journal of Psychiatry. 2000; 157(18): 1186-87.
- Varcaralis E. Psychiatric nursing clinical guid, assessment tools and diagnosis. Philadelphia: W. B. Sunders Co; 2000.
- Wongs DL. Nursing care of infants and children. St. Louis: Mosby; 2003.
- Wood J. Parenting and childhood anxiety: theory, empirical finding and future direction. Journal of Child Psychology and Psychiatry. 2003; 44(1): 134-151.
- Whaley LF, Wongs DL. Nursing care of infancy and children. Philadelphia: Mosby; 2001.
- ۹- هنجارهای آزمون اضطراب اشپیلبرگر در شهر مشهد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته سنجش و اندازه‌گیری در روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی مشهد، ۱۳۷۳.
- Brinder D. Dou you recognize your parenting style? at: www. Brinder. com. 1967.
- Hudson JL, Rapee RM. Parent-child interaction and anxiety disorders: an observational study. Behavioural Research Therapy. 2001; 39(1): 1411-1427.
- ۱۲- ایزدپور علی. بررسی شیوه‌های فرزندپروری پدران و مادرانی که فرزندانشان از مهد کودک استفاده می‌کنند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۸۰.
- Jerm AF, Dear KBG, Rodgers B, Cristensen T. Interaction between mothers and fathers affection as a risk factor for anxiety and depression symptoms. Socpsychiatry Psychiatry Epidemiology. 2002; 38(2): 173-179.

